35. נשא. (שופטים יג 25-2)

ב. **וַיְהִי֙ אִ֣ישׁ אֶחָ֔ד מִצָּרְעָ֖ה מִמִּשְׁפַּ֣חַת הַדָּנִ֑י וּשְׁמ֣וֹ מָנ֗וֹחַ וְאִשְׁתּ֛וֹ עֲקָרָ֥ה וְלֹ֖א יָלָֽדָה׃**

מִצָּרְעָה: סמוך לבית שמש בנחלת דן (יהושע יט 41). צרעה ואשתאול היו בנחלת יהודה אבל הוענקו לשבט דן.

מִמִּשְׁפַּחַת הַדָּנִי: משבט דן.

וְאִשְׁתּוֹ: התלמוד מזהה אותה ל-הַצְּלֶלְפּוֹנִי. (דברי הימים א ד 3, מס' ב"ב צא/א).

במדבר רבה י ה: ולפי שראתה במלאך - נקרא שמה הצללפוני: שהיא פונה [רואה] את המלאך, ואין צ'ל'ל' אלא מלאך. ומדוע נאמר "הצלל" בשתי אותיות ל' - ולא אמר 'הצל-הצלפוני' ? שהרי המלאך נקרא צל ולא צלל? אלא לפי ששתי פעמים נראה לה המלאך, אחת בעיר ואחת בשדה.

ג. **וַיֵּרָ֣א מַלְאַךְ־יְהוָ֗ה אֶל־הָאִשָּׁה֙ וַיֹּ֣אמֶר אֵלֶ֔יהָ הִנֵּה־נָ֥א אַתְּ־עֲקָרָ֖ה וְלֹ֣א יָלַ֑דְתְּ וְהָרִ֥ית וְיָלַ֖דְתְּ בֵּֽן׃**

מַלְאַךְ ה': כל מלאך הוא מלאך ה' אלא מלאך הוא בעיקרו שליח ה'. (הרמב"ם בס' מורה הנבוכים חלק ב פרק ו ובפרק לד מגדיר ומפתח את המושג 'מלאך').

וְהָרִית: מידית, והראיה, הפסוק הבא. למעשה, וְהָרִיתְּ. (שוא תחת התי"ו)

ד. **וְעַתָּ֗ה הִשָּׁמְרִי־נָ֙א וְאַל־תִּשְׁתִּ֣י יַ֔יִן וְשֵׁכָ֖ר וְאַל־תֹּאכְלִ֣י כָּל־טָמֵֽא׃**

וְאַל תֹּאכְלִי כָּל טָמֵא: ומה החידוש?! נראה שהמלאך ציווה לאישה להישמר מכל דבר טמא ביתר שאת וביתר עוז. דומה למה שכתב יחזקאל הנביא: מד 31: כָּל נְבֵלָה וּטְרֵפָה מִן הָעוֹף וּמִן הַבְּהֵמָה לֹא יֹאכְלוּ הַכֹּהֲנִים. אל נשכח שהפרק מתחיל בפסוק הבא: וַיֹּסִפוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת הָרַע בְּעֵינֵי ה', ובוודאי מנוח ואשתו לא היו שותפים בעבירה.

נוסיף שהמלאך קבע נזירות חדשה לא מוכרת למנוח. לפי התורה, הנזירות היא *אישית וברצון* ואילו נזירות שמשון הוכתבה *מן השמיים* ותחול *כל* ימי חיי שמשון, מתחילת הריון אמה עד יומו האחרון. מן הראוי לומר שהאם מחויבת למצוות המלאך עד גמילת התינוק ותו לא.

ה. **כִּ֣י הִנָּ֤ךְ הָרָה֙ וְיֹלַ֣דְתְּ בֵּ֔ן וּמוֹרָ֖ה לֹא־יַעֲלֶ֣ה עַל־רֹאשׁ֑וֹ כִּי־נְזִ֤יר אֱלֹהִים֙ יִהְיֶ֣ה הַנַּ֔עַר מִן־הַבָּ֖טֶן וְה֣וּא יָחֵ֑ל לְהוֹשִׁ֥יעַ אֶת־יִשְׂרָאֵ֖ל מִיַּ֥ד פְּלִשְׁתִּֽים׃**

כִּי הִנָּךְ הָרָה וְיֹלַדְתְּ בֵּן: פסוק זהה לברא' טז 11.

נראה שהפועל וְיֹלַדְתְּ מורכב מההווה וְיֹלֶדֶת (יציאת העובר מהרחם) והעתיד (עבר מהופך) וְיָלַדְתְּ (נבואת לידת בן).

ומוֹרָה לא יַעֲלֶה עַל רֹאשׁוֹ: ולא מוזכר איסור אחר. אבל אפשר להניח שמה שאסור לאם, אסור לבן בקל וחומר.

ומוֹרָה: למרות הסיומת נקבה, המילה ממין זכר.

נְזִיר אֱלֹהִים: כי הקב"ה בחר בו כנזיר ואילו נזירות התורה היא נזירות מרצון. ביטוי זה 'נזירות שמשון' מוקדש אך ורק לשמשון.

וְהוּא יָחֵל לְהוֹשִׁיעַ אֶת יִשְׂרָאֵל מִיַּד פְּלִשְׁתִּים: אגב, שמגר בן ענת, השופט ה-3 (שופטים ג 31), גם הוא הציל את ישראל וַיַּךְ אֶת פְּלִשְׁתִּים שֵׁשׁ מֵאוֹת אִישׁ בְּמַלְמַד הַבָּקָר, שלא לדבר על ניצחון שבט יהודה על הפלשתים (שופטים א 18).

ו. **וַתָּבֹא הָאִשָּׁה וַתֹּאמֶר לְאִישָׁהּ לֵאמֹר אִישׁ הָאֱלֹהִים בָּא אֵלַי וּמַרְאֵהוּ כְּמַרְאֵה מַלְאַךְ הָאֱלֹהִים נוֹרָא מְאֹד וְלֹא שְׁאִלְתִּיהוּ אֵי־מִזֶּה הוּא וְאֶת־שְׁמוֹ לֹא־הִגִּיד לִי:**

אִישׁ הָאֱלֹהִים: העריכה שהוא נביא לפי לשונו והתנהגותו, אולי גם לפי לבושו, אבל אינה יודעת ברגע זה שהוא מלאך (עיין פס׳ כ).

ז. **וַיֹּאמֶר לִי הִנָּךְ הָרָה וְיֹלַדְתְּ בֵּן וְעַתָּה אַל־תִּשְׁתִּי| יַיִן וְשֵׁכָר וְאַל־תֹּאכְלִי כָּל־טֻמְאָה כִּי־נְזִיר אֱלֹהִים יִהְיֶה הַנַּעַר מִן־הַבֶּטֶן עַד־יוֹם מוֹתוֹ:**

ח. **וַיֶּעְתַּר מָנוֹחַ אֶל־יְהוָה וַיֹּאמַר בִּי אֲדוֹנָי אִישׁ הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר שָׁלַחְתָּ יָבוֹא־נָא עוֹד אֵלֵינוּ וְיוֹרֵנוּ מֶה־נַּעֲשֶׂה לַנַּעַר הַיּוּלָּד:**

בִּי אֲדוֹנָי: גם בברא׳ מג 20: וַיֹּאמְרוּ בִּי אֲדֹנִי יָרֹד יָרַדְנוּ בַּתְּחִלָּה לִשְׁבָּר אֹכֶל. בִּי הוא קיצור של בעי (שורש ׳בעה׳: שאלה, בקשה).

מַה נַּעֲשֶׂה לַנַּעַר הַיּוּלָּד: בשלב הזה, קשה להבחין האם מנוח מבקש הוראות נוספות או אישור על ההוראות הראשונות? האם הוא רוצה אישור ב׳ארבע עיניים׳ או האם הוא מבקש הוראות לו לבדו? (הראייה: נַּעֲשֶׂה הוא בלשון רבים).

הַיּוּלָּד: מילה נרדפת ל-יִלּוֹד (עיין שמות א 22) אבל אין לזהות אותו עם בראׄ מא 50: וּלְיוֹסֵף יֻלַּד שְׁנֵי בָנִים.

ט. **וַיִּשְׁמַע הָאֱלֹהִים בְּקוֹל מָנוֹחַ וַיָּבֹא מַלְאַךְ הָאֱלֹהִים עוֹד אֶל־הָאִשָּׁה וְהִיא יוֹשֶׁבֶת בַּשָּׂדֶה וּמָנוֹחַ אִישָׁהּ אֵין עִמָּהּ:**

י. **וַתְּמַהֵר הָאִשָּׁה וַתָּרָץ וַתַּגֶּד לְאִישָׁהּ וַתֹּאמֶר אֵלָיו הִנֵּה נִרְאָה אֵלַי הָאִישׁ אֲשֶׁר־בָּא בַּיּוֹם אֵלָי:**

הָאִישׁ אֲשֶׁר בָּא בַּיּוֹם אֵלָי: (במדבר רבה י, ה): אינו אומר **היום** אלא **ביום,** מלמד שלא נראה המלאך אליה עד למחר.

יא. **וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ מָנוֹחַ אַחֲרֵי אִשְׁתּוֹ וַיָּבֹא אֶל־הָאִישׁ וַיֹּאמֶר לוֹ הַאַתָּה הָאִישׁ אֲשֶׁר־דִּבַּרְתָּ אֶל־הָאִשָּׁה וַיֹּאמֶר אָנִי:**

אֶל הָאִישׁ: איש האלוהים.

יב. **וַיֹּאמֶר מָנוֹחַ עַתָּה יָבֹא דְבָרֶיךָ מַה־יִּהְיֶה מִשְׁפַּט־הַנַּעַר וּמַעֲשֵׂהוּ:**

פסוק סתום מבחינת הרכביו: **עַתָּה יָבֹא דְבָרֶיךָ:** האם מנוח משער או מקווה שיתקיימו דברי המלאך? אולי הוא מאשר, במידה והאישה כבר הרה בתנאי ועברו כמה ימים בין שני המפגשים? (׳כבר דבריך מתקיימים׳, לפי הכתיב), **מַה יִּהְיֶה מִשְׁפַּט הַנַּעַר וּמַעֲשֵׂהוּ** כלומר ׳אלו הוראות תיתן לנו כדי לחנך את הילד או על אלה דברים הילד יצטרך להיזהר במיוחד.

יג. **וַיֹּאמֶר מַלְאַךְ יְהוָה אֶל־מָנוֹחַ מִכֹּל אֲשֶׁר־אָמַרְתִּי אֶל־הָאִשָּׁה תִּשָּׁמֶר:**

אבל המלאך אינו עונה לבקשתו של מנוח ואפילו אינו חוזר על הפרט היחיד שמתייחס לילד (ומוֹרָה לֹא יַעֲלֶה עַל רֹאשׁוֹ).

תִּשָּׁמֶר: לא מן הנמנע שהפועל הזה יהיה בנוכח זכר זהה לנסתר נקבה (לפעמים כמו כאן, השפה מטעה). כך נבין טוב יותר שאלת מנוח ולשון רבים נַּעֲשֶׂה, פס׳ ח. נזירות ייחודית זו, נראית מוגזמת בעיני מנוח שאינו יודע מה טיבה.

יד. **מִכֹּל אֲשֶׁר־יֵצֵאׂ מִגֶּפֶן הַיַּיִן לְא תֹאכַל וְיַיִן וְשֵׁכָר אַל־תֵּשְׁתְּ וְכָל־טֻמְאָה אַל־תֹּאכַל כֹּל אֲשֶׁר־צִוִּיתִיהָ תִּשְׁמֹר׃**

מִגֶּפֶן הַיַּיִן: ביטוי זה אינו פְּלֶאוֹנֶזְם כי גפן אינו מתייחס רק לכרם (עיין מ״ב ד 39, דברים לב 22).

טו. **וַיֹּאמֶר מָנוֹחַ אֶל־מַלְאַךְ יְהוָה נַעְצָרְךָ־נָּא אוֹתָךְ וְנַעֲשֶׂה לְפָנֶיךָ גְּדִי עִזִּים׃**

וְנַעֲשֶׂה לְפָנֶיךָ גְּדִי עִזִּים: נכין עבורך את החלקים הטעימים ביותר של הגדי: לא רק הכנסת אורחים אלא גם הכרת טובה מצד ההורים לעתיד.

טז. **וַיֹּאמֶר מַלְאַךְ יְהוָה אֶל־מָנוֹחַ אִם־תַּעְצְרֵנִי לֹא־אֹכַל בְּלַחְמֶךָ וְאִם־תַּעֲשֶׂה עֹלָה לַיהוָה תַּעֲלֶנָּה כִּי לֹא־יָדַע מָנוֹחַ כִּי־מַלְאַךְ יְהוָה הוּא׃**

יז. **וַיֹּאמֶר מָנוֹחַ אֶל־מַלְאַךְ יְהוָה מִי שְׁמֶךָ כִּי־יָבֹא דבריך דְּבָרְךָ וְכִבַּדְנוּךָ׃**

מִי שְׁמֶךָ: או מי אתה בדיוק?

רד״ק: **מִי שְׁמֶךָ:** ולא אמר ׳מה׳ כמשפט הלשון. שלא לאמר מי אלא על עצם חי מדבר, והשם אינו העצם, לפי׳ לא יאמר על השם מי אלא ׳מה שמך׳, ׳מה שמו׳. ואם נאמר כי לפי שהיה רוחני, אמר כי אין למלאך גוף. והשם כמו העצם הנה לא ידע מנוח כי היה רוחני עד שעלה. ויש לפרש לפי שהיה בעיני מנוח נביא גדול ונכבד, והאדם הגדול נודע בשמו למי שלא ראהו, והנה השם כמו העצם:

- לפעמים, ׳מי׳ שווה ׳מה׳. (בראׁ לג 8, ש״א יח 18, מיכה א 5).

כִּי יָבֹא דְּבָרְךָ רש״י: אם יבא לנו שליחות דבר מאתך משנדע ונכיר את שמך וכבדנוך, ונעשה מה שתשלח לנו:

- הכתיב **דבריך** בלשון רבים, כמו בפס׳ יב: המילה בלשון יחיד והיו״ד אינה אלא תוספת בעקבות הטרחא, טעם מפסיק.

וְכִבַּדְנוּךָ: כי הודעת לנו שהילד היולד יושיע את ישראל.

יח. **וַיֹּאמֶר לוֹ מַלְאַךְ יְהוָה לָמָּה זֶּה תִּשְׁאַל לִשְׁמִי וְהוּא־פֶלִאי׃ ס**

וְהוּא פֶלְאִי: פלא זה הוא כבר חצי הגילוי, כמו בבראׁ לב 30.

פֶלְאִי הוא שם תואר במידה ונתייחס לכתיב (פלאי, ובלשון נקבה פליאה, תהל׳ קלט 6). הקרי אינו אלא שם עצם (כמו גדי, כלי, פרי), וכידוע, הסגול בסוף פסוק תמורת שוא.

ס׳ העיקרים ב, כח: ״(המלאך) אינו רשאי לעשות בשעת השליחות שום דבר או פעל שלא צווה בו מהשם, ולזה אין המלאך המשתלח בשליחות השם רוצה לגלות שמו אשר לו מצד עצמו וכחו המיוחד לו מזולת השליחות שנשתלח בו, אמר המלאך ליעקב כשאמר לו הגידה נא שמך, למה זה תשאל לשמי, וכן אמר המלאך אל מנוח למה זה תשאל לשמי והוא פלאי״.

יט. **וַיִּקַּח מָנוֹחַ אֶת־גְּדִי הָעִזִּים וְאֶת־הַמִּנְחָה וַיַּעַל עַל־הַצּוּר לַיהוָה וּמַפְלִא לַעֲשׂוֹת וּמָנוֹחַ וְאִשְׁתּוֹ רֹאִים׃**

וְאֶת הַמִּנְחָה: המלווה תמיד את העולה (במדבר טו), לכן המילה היא ידועה.

גְּדִי הָעִזִּים: היה צריך להיות מתג תחת ההי״א.

עַל הַצּוּר: על המזבח (פס׳ כ), אולי הצור והמזבח זה היינו אך.

כ. **וַיְהִי֩ בַעֲל֨וֹת הַלַּ֜הַב מֵעַ֤ל הַמִּזְבֵּ֙חַ֙ הַשָּׁמַ֔יְמָה וַיַּ֥עַל מַלְאַךְ־יְהוָ֖ה בְּלַ֣הַב הַמִּזְבֵּ֑חַ וּמָנ֖וֹחַ וְאִשְׁתּ֣וֹ רֹאִ֔ים וַיִּפְּל֥וּ עַל־פְּנֵיהֶ֖ם אָרְצָה׃**

וַיְהִי בַעֲלוֹת הַלַּהַב מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ הַשָּׁמַיְמָה: אם גרם המלאך את הלהב הזה, כמו בסיפורו של גדעון (שופטים ו 21, ויקרא ט 21, מ״א יח 38, דברי הימים ב 1), אז ראו שני מופתים: גם הלהב וגם עליית המלאך בלהב.

כא. **וְלֹא־יָ֤סַף עוֹד֙ מַלְאַ֣ךְ יְהוָ֔ה לְהֵרָאֹ֖ה אֶל־מָנ֣וֹחַ וְאֶל־אִשְׁתּ֑וֹ אָ֤ז יָדַ֣ע מָנ֔וֹחַ כִּֽי־מַלְאַ֥ךְ יְהוָ֖ה הֽוּא׃**

כב. **וַיֹּ֣אמֶר מָנ֛וֹחַ אֶל־אִשְׁתּ֖וֹ מ֣וֹת נָמ֑וּת כִּ֥י אֱלֹהִ֖ים רָאִֽינוּ׃**

מוֹת נָמוּת כִּי אֱלֹהִים מלאך **רָאִינוּ:** מי שרואה מלאך בהתגלמותו (כי בדרך כלל הוא בלתי נראה), ימות. (בראי לב 31, שופטים ו 22-23).

כג. **וַתֹּ֣אמֶר ל֣וֹ אִשְׁתּ֗וֹ לוּ֩ חָפֵ֨ץ יְהוָ֤ה לַהֲמִיתֵ֙נוּ֙ לֹא־לָקַ֤ח מִיָּדֵ֙נוּ֙ עֹלָ֣ה וּמִנְחָ֔ה וְלֹ֥א הֶרְאָ֖נוּ אֶת־כָּל־אֵ֑לֶּה וְכָעֵ֕ת לֹ֥א הִשְׁמִיעָ֖נוּ כָּזֹֽאת׃**

אֶת כָּל אֵלֶּה: בלשון רבים, כי הם ראו שני מופתים.

וְכָעֵת לֹא הִשְׁמִיעָנוּ כָּזֹאת: לא היה מודיע לנו את הנבואה שאמורה להתגשם בעונה הזאת בעוד שנה (וְכָעֵת). אשתו של מנוח נותנת לו שלוש סיבות שלא ימותו. האחרונה היא המכרעת כי היא הרה ובטוחה שתחיה עד לידת הילד.

כד. **וַתֵּ֤לֶד הָאִשָּׁה֙ בֵּ֔ן וַתִּקְרָ֥א אֶת־שְׁמ֖וֹ שִׁמְשׁ֑וֹן וַיִּגְדַּ֣ל הַנַּ֔עַר יֵֽבָרְכֵ֖הוּ יְהוָֽה׃**

שִׁמְשׁוֹן: או מלשון שֶׁמֶשׁ או מלשון שַׁמָּשׁ (עבד ה׳).

כה. **וַתָּ֙חֶל֙ ר֣וּחַ יְהוָ֔ה לְפַעֲמ֖וֹ בְּמַחֲנֵה־דָ֑ן בֵּ֥ין צָרְעָ֖ה וּבֵ֥ין אֶשְׁתָּאֹֽל׃**

בְּמַחֲנֵה דָן: שם עיר: עיין שופטים יח 12: עַל כֵּן קָרְאוּ לַמָּקוֹם הַהוּא מַחֲנֵה דָן.